

STUDIA POLONINE
T. 10. LUBLIN 1986

Pontifical Commission for the Pastoral of Migrants and Itinerant Peoples. Migrations. Interdisciplinary Studies. Vatican City 1985 s. 273.

Utworzona przez papieża Pawła VI w dniu 19 III 1970 r. Papieska Komisja dla Spraw Duszpasterstwa Migranców i Turystów spełnia doniosłą rolę w ogólnym kierownictwie i uaktywnianiu duszpasterstwa migranców w Kościele. Jedną z form jej działalności jest badanie spraw związanych z tym duszpasterstwem, a w szczególności zjawiska migracji.

Genne i inspirujące wyniki badań w tym zakresie wspomniana Komisja ogłasza w swym oficjalnym, wielojęzycznym organie wydawniczym "On the Move", ukazującym się trzy razy w roku od września 1971 r.

W 1985 r. Papieska Komisja, o której tu mowa, wydała nową pozycję w języku angielskim pod tytułem "Migrations" /Migracje/, zaznaczając w podtytule, że są to studia interdyscyplinarne, niezbędne - jak wiadomo - do zrozumienia wieloaspektowego zjawiska migracji. Adnotacja, iż jest to tom pierwszy, wskazuje, że publikacja ta zapoczątkowuje serię wydawniczą pod tym samym lub podobnym tytułem.

Omawiana publikacja jest pracą zbiorową 11 autorów, reprezentujących różne specjalności naukowe, w większości jednak teologiczne. Nie stanowi ona przy tym wyczerpującej i usystematyzowanej monografii czy podręcznika przedmiotu. Jest to raczej luźny zbiór artykułów, z reguły uprzednio publikowanych w "On the Move", ale stanowiących tu dość logiczną całość.

We wstępie abp Emanuele Claricio - wiceprzewodniczący wspomnianej Komisji, przedstawia pastoralne oblicze współczesnej migracji, a w szczególności: rodzaje migracji, jej geografie i cechy. Mówiąc o problemach migranców Autor porządkuje je w 3 zakresach: życia indywidualnego /m.in. psy-

chologiczne, moralne, religijne, zawodowe/, rodzinnego /zwłaszcza wychowawcze, szkolne/ i społecznego /demograficzne, socjalne, ekonomiczne/.

Nieco szerzej abp E. Clarizio omawia racje zainteresowania się Kościoła duszpasterstwem migrantów. Wśród problemów, które dostrzega się w tej dziedzinie, wskazuje on m.in. brak dostatecznej liczby duszpasterzy migrantów, niedostatek ich przygotowania do pracy w warunkach migracji, trudności w stosunkach pomiędzy misjonarzami a kościołami lokalnymi w miejscu imigracji i emigracji. O osiągnięciach duszpasterstwa migracyjnego w świecie świadczy wzrost zainteresowania się migracją przez krajowe komisje biskupów dla spraw migracji /60 komisji/, upowszechnienie się w świecie obchodów Dnia Migranta, działalność na emigracji ponad 3 300 misjonarzy migrantów i około 6 174 sióstr zakonnych, a także powstanie w niektórych krajach kościelnych ośrodków studiów zagadnień duszpasterstwa migracyjnego.

Bardziej spekulatywny charakter ma obszerna /72 strony/ praca: "W kierunku teologii migracji", którą przedstawia Giacomo Danesi, profesor teologii dogmatycznej Instytutu Regina Mundi w Rzymie. We wstępie rozprawy uzasadnia on teologiczne badanie zjawiska migracji i wyjaśnia niezbędne założenia metodologiczne. Następnie w szerokich analizach, opartych na tekstach biblijnych, ukazuje on ewolucję idei zawartych w pojęciach "brat" i "obcy", poczynwszy od pierwotnego partykularyzmu etnicznego Starego Testamentu aż po chrześcijański uniwersalizm, objawiony w Nowym Testamencie. W świetle tego uniwersalizmu w chrześcijaństwie znika właściwie pojęcie "obcy", a pojęcie "brat" rozszerza się do tego stopnia, że obejmuje wszystkich ludzi. Odtąd braterstwo, zakorzenione w wierze i w miłości Boga, nabiera - w świetle Objawienia - charakteru aktywnego i dynamicznego, zakłada powszechną równość, a wyklucza wszelkie podziały i klasy.

W świetle biblijnego braterstwa Autor wyprowadza wnioski w odniesieniu do współczesnego zjawiska migracji, którą należy widzieć jako spotkanie ludów i jednostek wzajemnie się wzbogacających i ożywiających duchem braterstwa. W kontekście społecznych realiów migracja jest też dziś wezwaniem o głęboką miłość, sprawiedliwość, odnowę ducha uniwersalizmu, a równocześnie o poszanowanie naturalnych odrębności braci migrantów.

Salvatore Garofalo - sekretarz Papieskiej Komisji Biblijnej opracował temat "Migracje i Kościół w Starym Testamencie". Swe krótkie uwagi na ten temat ograniczył on do zagadnienia starotestamentalnej gościnności wobec podróżnych i obcych. Analogiczny temat w Nowym Testamencie przedstawił wspomniany już G. Danesi w komunikacie, którego myśl przewodnia pokrywa się w dużej mierze z jego pracą omówioną powyżej, z tym tylko zastrzeżeniem, że druga praca akcentuje bardziej sprawy społeczne.

Kolejnym autorem jest Velasio de Paolis, reprezentujący Zgromadzenie Skalabrinianów, którego praca: "Duszpasterstwo migrantów według nauczania i wskazań Kościoła" referuje, często też obficie cytuje, treść dokumentów Kościoła odnoszących się do migracji, poczynając od Konstytucji apostołskiej "Exsul Familia" z 1 VIII 1952 r., a skończywszy na nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego /1983 r./^x. Szkoda, że zgromadzony przez Autora materiał nie został tam przeanalizowany ani nawet przedmiotowo usystematyzowany.

"Twój Kościół - Pielgrzym na ziemi" to artykuł Brunero Gherardini, profesora eklezjologii Uniwersytetu Laterańskiego. W zwięzłych tezach Autor ukazuje współczesne odrodzenie w eklezjologii pojęcia Kościoła-Pielgrzyma, a następnie uzasadnia konstytutywną cechę Kościoła, jaką jest szeroko rozumiany ruch /movimento/. Cecha ta charakteryzuje Kościół w wymiarze: moralnym /reforma kościelna/, intelektualnym /rozwój "intelektu wiary"/, geograficznym /misje, migracja/ i eschatologicznym /Kościół "na wygnaniu"/.

Graziano Tassello, reprezentujący Centrum Studiów Migracji w Rzymie, zajmuje się aspektem socjologicznym migracji, a w szczególności: pojęciem i rodzajami migracji, asymilacją /integracją/ migrantów, psychologicznymi i ekonomicznymi mechanizmami migracji, warunkami życia i pracy migrantów. Niestety, z racji nazbyt ogólnikowych twierdzeń wartość poznawcza artykułu jest niewielka.

Godnym uwagi jest artykuł Jean Beyer z Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie na temat: "Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego a duszpasterstwo migrantów". Praca ukazuje znaczenie nowego prawa w tej dziedzinie w trzech aspektach: ochrony ludzkich i chrześcijańskich praw migrantów, prawnego uławienienia duszpasterstwa migrantów oraz ustanowienia lub zre-

organizowania struktur organizacyjnych w Kościele z myślą o udoskonaleniu duchowej opieki nad ludźmi wędrującymi.

Inny profesor Uniwersytetu Gregoriańskiego, Antonio Bonnet, omawia temat: "Fundamentalny obowiązek i uprawnienie chrześcijańskiego migranta". Z rozprawy wynika, że owym korelatywnym "prawem-obowiązkiem" jest zachowanie kościelnej tożsamości migranta, określonej dwiema zasadami: nadprzyrodzoną jednością mistycznego Ciała Chrystusa oraz kulturową odrębnością ludzi w Kościele. W uniwersalnej wspólnotcie Kościoła te poniekąd przeciwstawne wartości dialektywnie się dopełniają i w rezultacie służą dobru migranta, który w jednej i powszechnej wspólnotcie może odnaleźć własną odrębność kulturową. Autor wskazuje też, jak migracja prowokuje Kościół do otwarcia się na problemy migrantów, głównie w miejscach emigracji i imigracji.

Wspomniany już Velasio de Paolis jest w omawianej pozycji autorem drugiego jeszcze artykułu na temat kanonicznych aspektów migracji. Ujęcie tej tematyki jest tu nadzwyczaj pobieżne i wycinkowe. Na paru stronach wyliczono tu zaledwie kilka ważniejszych kwestii prawnych, głównie z zakresu organizacji duszpasterstwa migrantów.

O szerokim spojrzeniu Kościoła na zjawisko migracji świadczą zwłaszcza dwa ostatnie artykuły zamieszczone w wydawnictwie "Migrations". Ary Roest Crolius, profesor islamistyki w Uniwersytecie Gregoriańskim, zajmuje się tematem: "Muzułmańska obecność w świecie migracji: problemy i perspektywy". Okazuje się, że owa obecność muzułmańskich uchodźców, robotników, studentów zagranicznych, turystów i dyplomatów jest znacząca, w tym również w wielu krajach chrześcijańskich. Specyficzne cechy religijności muzułmańskiej, a zwłaszcza jej integralizm, zmysł wspólnoty i poczucie wyższości, rodzą na emigracji różne problemy, zarówno w odniesieniu do społeczności muzułmańskiej, jak i chrześcijańskiej, np. we współżyciu społecznym i rodzinnym. Problemy dotyczące Kościoła moralnie zobowiązują biskupów i innych wiernych do zajęcia się nimi, głównie poprzez dawanie należytego świadectwa chrześcijańskiego, a także do właściwego ułożenia współżycia społecznego z muzułmanami.

Enrico Lapenna referuje współczesną sytuację w świecie uchodźców. Jako przewodniczący Międzynarodowego Komitetu Światowego Stowarzyszenia Uchodźców przedstawia kompeten-

nie genezę współczesnej sytuacji w tej dziedzinie oraz narodziny instytucji i środków ochrony prawnej uchodźców. Następnie omawia on definicję uchodźcy, która pozwala rozróżnić pewne kategorie uchodźców, w tym także tzw. uchodźców "faktycznych", którzy nie podlegają formalnie pod przepisy międzynarodowych konwencji o uchodźcach. W ramach zagadnienia konwencji Autor omawia ważniejsze prawa uchodźców: prawo azylu, prawo do religii, kultury i języka, prawo do ochrony dzieci uchodźców i inne. W zakończeniu daje on ocenę sytuacji w zakresie prawnej ochrony uchodźców w Europie, Afryce, Ameryce Łacińskiej i Azji.

W ogólnej ocenie recenzowanej książki można stwierdzić, że jest to pozycja cenna, gdyż dość wszechstronnie informuje czytelnika o stosunku Kościoła do zjawiska migracji. Owa wszechstronność daleka jest jednak od kompletności czy pełni ujęcia. W książce uwzględniono bowiem tylko niektóre aspekty migracji, głównie teologiczne, inne zaś zostały tam potraktowane bardzo pobieżnie, np. socjologiczne, a wiele nie zostało tam nawet wzmiankowanych.

Poziom naukowy wydawnictwa nie jest wygórowany. Obok rozpraw i artykułów opracowanych bardzo wnikliwie i starannie, znajdują się tam też prace o mniejszym znaczeniu naukowym, które mają, co najwyżej, wartość popularnych informacji.

Jak już wspomniano, istnieją przesłanki, aby sądzić, że omawiana tu publikacja zapoczątkowuje serię wydawniczą, na którą istnieje dziś w Kościele, i chyba nie tylko w nim, wielkie zapotrzebowanie społeczne. W związku z tym pod adresem Papieskiej Komisji dla Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Turystów wypadałoby zgłosić dwie sugestie, mające na celu ubogacenie i udoskonalenie na przyszłość owej serii. Pierwsza sugestia dotyczy większego umiędzynarodowienia kolegium współpracowników tego wydawnictwa, co zapewniłoby mu bogatszą i bardziej różnorodną tematykę. Druga zaś odnosi się do wewnętrznej struktury poszczególnych tomów wydawnictwa. Byłoby mianowicie wskazane, aby do każdego tomu wprowadzono odpowiedni podział na artykuły, komunikaty i inne materiały, dokumenty i recenzje.

Józef Bakalarz TChr